

Hol állunk a *Lumen gentium* megvalósításával?
Mérleg negyven évvel a II. Vatikáni zsinat megnyitása után

Az egyházzól szóló dogmatikai konstitúció, a *Lumen gentium* a II. Vatikáni zsinat legnagyobb alkotása. Nem szorítkozik elméleti fejtegetésekre, hanem programot hirdet meg. Nemcsak azt írja le, a Szentírás és az ősi egyházi hagyomány alapján, hogy mi az egyház, hanem elmondja azt is, hogy milyennek kell lennie az egyháznak, hogy megfeleljen Isten szándékainak. Ezért nagyon is érdemes feltenni a kérdést: hogyan is állunk, negyven évvel a zsinat megnyitása után, e konstitúció egyházképének megvalósításával? Egy rövid írás keretében természetesen csak töredékes választ adhatunk e kérdésre, de talán sikerül hat pontban valamilyen képet adni a helyzetről. Bizonyára vannak, akik másképpen látják a helyzetet. Érdekes lenne velük baráti vitát folytatni.

1. Az egyház Isten vándorló népe

A zsinat egyházképének nagy újdonsága, hogy az „Isten népe” fogalmat tette meg kulcsfogalommá. Amint a konstitúció 2. fejezete kifejti, Jézus Krisztus a Szentlélek által Isten egész népét tette meg egyházává (LG 9). Valamennyi hívő részesedik Krisztus papi, prófétai és királyi hivatalában (LG 10–12). A Szentlélek csatlakoztatlan hitérzékkel ajándékozza meg ezt a népet (LG 12). Bőségesen osztogatja a híveknek karizmáit, és mindenkinek joga és kötelessége, hogy ezeket a köz javára használja (LG 12). Ezért a zsinat bátran még a következő állítást is megtette: „Bár egyeseket Krisztus akarata tanítóknak, a misztériumok sáfárainak és pásztoroknak rendelt mások javára, *teljesen egyenlő* (kiemelés tőlem) mindnyájuk méltósága és tevékenysége minden hívő közös feladatában, Krisztus Teste építésében” (LG 32).

A középkortól kezdve uralkodó régi egyházkép

Nagy változást jelent e felfogás a középkortól kezdve uralkodó katolikus egyházképpel szemben. A régi egyházképben a *duo genera christianorum* felfogás uralkodott: vagyis úgy gondolták, hogy kétfajta keresztény létezik: az „egyháziak” (püspökök, papok, szerzetesek), akik Isten dolgaival törődnek, és a „világiak”, akik a világ dolgaival foglalkoznak. Itt a földön „tökéletes szeretetre” csak az előbbiek juthatnak el, az utóbbiak üdvözülhetnek ugyan, de tökéletes szeretet idelent nem lesz osztályrészük. Az egyházkép piramisszerű volt: a csúcson helyezkedett el a pápa, alatta a bíborosok, érsekek, püspökök, majd papok és szerzetesek, és legalul, szinte homokként a „laikusok”, „világiak”. Az egyházi ügyekben az „egyháziak” az aktívak, ők kaptak Istentől a tanításra, kormányzásra és megszentelésre vonatkozó „szent hatalmat”, a laikusok a passzív befogadók, akik nyájként engedelmesen követik pásztoraik szavát. Az I. Vatikáni zsinat idején az egyházzól készült dogmatikai tervezet – amely a zsinat félbeszakítása miatt nem került tárgyalásra – a fentiek alapján ki is jelentette: „az egyház egyenlőtlenek társasága”.

Ha ezzel a felfogással hasonlítjuk össze a II. Vatikáni zsinat fent vázolt egyházképét, látjuk, hogy mekkora a változás. Isten egész népe teljes jogú aktív tagja az egyháznak. Az egyházi vezetők szerepét Isten népén belül a zsinat így határozza meg: „Az Úr Krisztus Isten népének lelkipásztori gondozására és gyarapítására egyházában különféle szolgálatokat alapított, melyek az egész test javát célozzák. A szent hatalommal felruházott szolgák ugyanis testvéreiknek szolgálnak, hogy mindazok, akik Isten népéből valók, s ezért valóságos keresztény méltóságnak örvidenek, szabadon és rendezetten törekedve ugyanarra a célra, eljussanak az üdvösséghez” (LG 18).

Isten népének, a *laosznak* hatalmas felértékelése történt tehát a zsinaton. Mi valósult meg ebből a zsinat utáni években?

A laikus mozgalmak fellendülése a zsinat után

Kétségtelen, hogy a laikus mozgalmak kápráztatóan fellendültek a zsinat után. Se szeri, se száma a különböző lelkiségi mozgalmaknak, kisközösségeknek, csoportoknak, társaságoknak, apostoli élet társulatainak, világi intézményeknek stb., amelyek nagyon is aktívan élnek krisztusi életüket, terjesztik az Evangéliumot, felvirágoztatják az egyházközösségeket, szolgálnak a szegényeknek, küzdenek az igazságosságért. A zsinat után kiadott pápai megnyilatkozások nagyon pozitívan értékelik ezeket a mozgalmakat és közösségeket, és fontos irányelveket adnak azok egészséges fejlődéséhez: legyenek ezek a közösségek és mozgalmak nyitottak, ne tekintsék magukat az egyetlen üdvözítő közösségnek, legyenek missziós lelkületűek, apostolkodók, törődjenek a szegényekkel, tartsák a kapcsolatot a püspökkel, a plébániai közösséggel, helyezzenek nagy súlyt az imára és a szentségi életre. Sok ilyen közösség virágzik most szerteszét az egyházban. Hogy csak egyet említsek: itt virágzik Magyarországon a Háló-mozgalom, amely a Kárpát-medence katolikus közösségeinek összekötő szerve akar lenni. Világiak alapították és vezetik, teljes összhangban a püspökökkel és papokkal. Az idén nyáron 1500 résztvevővel megtartott zánkai tábor mindenki számára nagyon krisztusi és testvéri élményt jelentett.

Kétségtelen, hogy a zsinat után mindezeknek a mozgalmaknak és közösségeknek tagjai, mint sok más laikus hívő, sokkal aktívabban élnek a Krisztus által nekik adott hármast (papi, prófétai, „királyi”) küldetést, mint azelőtt. De úgy vélem, még távol állunk attól, hogy a zsinat új egyházképének teljes dinamizmusa kiterjedésszerűen az egyházban. Még túl sokan vannak, akik az egyházat csak szolgáltató „benzinkútnak” tekintik, amelynek szertartásait életük nagyobb pillanataiban igénybe veszik. Tehát nagyon kíváncsi lenné, hogy az egyházi vezetőség ennek az új Isten-népe-tudatnak fejlődését erőteljesen szorgalmazza.

A Szentszék 1987-ben kiadott instrukciója laikusok egyházi tevékenységéről

Ezért nagy kiábrándulást okozott az elkötelezett hívek között a Szentszék által 1987-ben kiadott „a világi hívek együttműködése a papok szolgálatában” című instrukciója. Ez az instrukció társadalmi, gazdasági és politikai területen erőteljesen szorgalmazza a laikus hívők tevékenységét, de szorosan vett egyházi területen szigorúan korlátozza azt. Csak kivételes esetekben „prédikálhatnak”, de a liturgia keretében homíliát nem mondhatnak. Egyházmegyei vagy plébániai lelkipásztori tanács és gazdasági tanács tagjai lehetnek ugyan, de ezek a tanácsok csak tanácsadó jellegűek, döntéshozó hatalmuk nincs. Az új Egyházi Törvénykönyv 129. kánona így fogalmaz: „A kormányzati hatalomra, mely az egyházban isteni rendelés folytán van jelen, s amelyet joghatósági hatalomnak is neveznek, a jog előírásainak megfelelően azok képesek, akik felszentelésben részesültek.” Laikusok csak közreműködhetnek ebben. Joghatósági, döntési hatalommal tehát kizárólag a pápa, a püspök és a pap rendelkezhet. Ez a római instrukció a jelenleg érvényes Egyházi Törvénykönyv rendelkezéseit ismétli meg és azok betartását szorgalmazza, a dokumentum végén pedig azt emeli ki, hogy engedelmeskedni kell Krisztus akaratának és „tisztelőn kell tartani azt az alkotmányos formát, amelyet kitörölhetetlenül belevéselt egyházába”.

A laikusok döntéshozói hatalmának kérdése

Feltehetjük azonban a kérdést: mit véselt bele Krisztus „kitörölhetetlenül” az ő egyházába? A történelem például azt bizonyítja, hogy az ókorban és középkorban laikusok (például császárok, királyok, apátnők stb.) bizony gyakoroltak joghatósági (iurisdikciós) hatalmat az egyházban. Császárok hívtak össze zsinatokat, apátnők adtak gyónatási iurisdikciót szerzetesházi gyónatóknak stb. Mindez csupán visszaélés lett volna? Nem kellene-e tovább

gondolni a II. Vatikáni zsinat dogmatikai konstitúciója alapján, hogy miképpen kellene éppen az egyházi tevékenységek terén a laikus híveknek nagyobb szerepet biztosítani? Az a tény, hogy a javakorabeli férfiak szinte teljesen hiányoznak templomainkból, nem származik-e abból is, hogy azok az emberek, akik döntéshozó hatalommal intéznek fontos társadalmi, gazdasági és politikai ügyeket, nem érzik magukat otthon az olyan egyházban, ahol legfeljebb tanácsadásra kéri fel őket, de nem tagjai semmiféle döntési hatalommal felruházott testületnek? Stecher, nyugalmazott innsbrucki püspök írta nagyon helyesen, hogy a mai világban az „integrativer und kommunikativer Führungsstil”, vagyis a döntés által érintett minden személy nézetét integráló és a döntést meggyőzően kommunikáló vezetési stílus szükséges. Egyházi parancsok is csak akkor lesznek hatásosak, ha ilyen módszerrel hozzák meg és tették közzé azokat.

A római instrukció visszhangja

A fent említett instrukcióra az idők jeleire érzékenyen reflektáló több püspök kritikusan reagált. Volt, aki azt fájalta, hogy az instrukció azt a benyomást kelti, hogy „a világiak együttműködése többé nem kívánatos, vagy legalábbis nagyon le kell szűkíteni”. Mások azt hangoztatták, hogy nem az elhatárolás, hanem az összjáték a jelen óra parancsa. Ezek a reakciók mutatják, hogy a római dokumentum nem motorként, hanem fékként működik. Kell a kocsiba fék is, de amikor a Szentlélek hajtja előre Isten népét, a motor erőteljes működése elengedhetetlen. Várakozunk egy új egyházi törvénykönyvre, amely teljesen levonja a II. Vatikáni zsinat dogmatikai konstitúciójának következményeit. A felszentelt „szolgáknak” azt tartjuk fenn, ami a szolgálati papság lényegéhez tartozik. Gazdasági, anyagi ügyek kizárólagos intézése például nem tartozik a Krisztus által elrendelt papi szolgálat lényegéhez.

2. Kollegialitás

A zsinat hosszú és heves viták eredményeképpen a következő kijelentést tette: Az egyház püspökei testületet képeznek, amely az apostolok testületének (kollégiumának) utódja, és nemcsak a pápa, hanem a pápával együtt ez a testület is „hordozója az egész egyházra kiterjedő legfőbb és teljes hatalomnak” (LG 22). A püspökök ezt a hatalmat legünnepelesebben az egyetemes zsinaton gyakorolják, de ennek a „zsinati elvnek” számos más alkalmazása is van. Minden országban, sőt minden földrészen megalakultak a püspökkari konferenciák. Háromévenként, sőt gyakrabban is megtartják a püspöki karok megválasztott képviselőinek szinódusait. Az egyházmegyékben a papok papi testületet (presbitériumot) alkotnak a püspök vezetésével. Egyre gyakrabban tartanak egyházmegyei zsinatokat, amelyeken a püspök vezetésével papok és világiak együtt tanácskoznak, megtárgyalják a felmerülő kérdéseket, és kidolgoznak cselekvési programokat.

A korábbi felfogással szemben a II. Vatikáni zsinat kijelenti, hogy a püspökszentelés által kapja meg a püspök a megszentelés hivatalával együtt a tanítás és kormányzás hivatalát is (LG 21). Tehát ez utóbbi hivatalokat nem a pápa delegálja a püspököknek, hanem a püspök azokat közvetlenül Krisztustól és a Szentlélektől kapja. A pápával való „hierarchikus közösség” azonban szükséges e hatalmak gyakorlásához (LG 21).

Püspöki szinódusok és egyházmegyei zsinatok

Ennek a kollegialitásnak a megvalósulása még alig látható a zsinat utáni egyházban. A püspöki szinódusokat megtartják ugyan, de csak tanácsadó szerepük van, és a szinódus után kiadott pápai „apostoli buzdítás” csak részben tükrözi a szinóduson elhangzott véleményeket. Az egyházmegyei zsinatok is csak tanácsadó testületek, és a döntés egyedül a püspök joga. A papok sem igen tapasztalják meg, hogy egy presbitériumot alkotnak, amely a püspökkel

együtt részt vesz az egyházmegye kormányzásában. A szerzetes papok szinte teljesen kimaradnak ebből a presbitériumból.

A püspöki konferenciák teológiai és jogi természetéről 1998-ban kiadott pápai rendelet ezeknek a konferenciáknak tanítási hatalmát erősen korlátozza, és abban az esetben, ha nem valamennyi részt vevő püspök szavazta meg egyhangúlag a határozatokat, azok érvényességét pápai jóváhagyástól teszi függővé. A neves magyar egyházjogász, Őrsy László figyelemre méltó tanulmányában¹ fejti ki, hogy ezek a konferenciák így nem tudják megfelelően ellátni azt a szerepet, amely a püspöki kollegialitásból származik, vagyis hogy egy területen a Szentlélek által felhatalmazott püspöki közösségnek sajátos hangját hallassa az egyház egyetemes (katolikus) közösségében. A II. Vatikáni zsinat utáni első években néhány ország püspöki karai igen figyelemre méltó dokumentumokat tettek közzé aktuális kérdésekről, de ezek az utóbbi években elapadtak.

Róma-központúság

Általában azt látjuk, hogy a II. Vatikáni zsinat kollegialitásra vonatkozó tanításának ellenére a katolikus egyház vezetése talán soha sem volt annyira Rómában összpontosítva, mint éppen napjainkban. A püspöki kinevezések Rómában történnek, és azon a néhány helyen, ahol még a helybelieknek van szerepük a püspökválasztásban (mint például a konkordátum alapján Svájcban), Rómából e jogokat korlátozni igyekeznek. A konkordátum megkerülésével kinevezett chur-i püspöknek, Haasnak sajnálatos esete ezt jól megmutatta. Az egyetemi teológiai tanárok kinevezésének jóváhagyását is Róma tartja fenn magának. A liturgikus szövegek fordításait is Rómába kell küldeni jóváhagyásra. A Katolikus Egyház Katekizmusának fordításait szintén Rómába kell felküldeni jóváhagyás végett. Még ahhoz is római engedély kell, hogy egy laikust megbízzanak esküvő megtartásával. Ennyire jobban tudnak mindent megítélni a római központban, mint helyi szinten?

Ha a püspöki kollegialitás igazában csak a nagyon ritkán összeülő egyetemes, ökumenikus zsinatok alkalmával érvényesülne, akkor nem érthető, hogy miért volt akkora vita a II. Vatikáni zsinaton a kollegialitásról. A kollegialitás komoly megvalósítása nagyon megfelelne annak, hogy az egyház léte és élete a Szentháromságból fakad, amely szeretet-közösség (erről nagyon figyelemreméltó dolgokat ír Gisbert Greshake *Der dreieine Gott* című művében²). E pontban tehát még sok a tennivaló, hogy a zsinat szelleme megvalósuljon az egyházban.

3. A helyi egyház és az inkulturáció

A II. Vatikáni zsinat nagy újdonsága, hogy az egyetemes egyház egysége mellett a helyi egyházak fontosságát és sokféleségét hangoztatja. A zsinat így fogalmaz: „Krisztus egyháza valóban jelen van a hívek valamennyi törvényes helyi közösségében. Ezeket a pásztoraikhoz ragaszkodó közösségeket is egyházaknak nevezi a Szentírás. A maguk helyén ugyanis ők az Istentől meghívott új nép... Ezekben a közösségekben – jóllehet gyakran kicsinyek, szegények vagy szétszórtságban élnek – jelen van Krisztus, akinek az ereje kapcsolja össze az egy, szent, katolikus és apostoli egyházat” (LG 26).

A helyi egyházak fontosságának hangoztatásával együtt jár az inkulturáció szorgalmazása. A zsinat így szól: „Az egyház felkarolja és átveszi a népek tehetségeit, szellemi kincseit és szokásait, amennyiben jók... Arra törekszik, hogy Krisztus fősege alatt egybegyűjtse az egész emberiséget, annak minden értékével az ő Lelkének egységében...”

¹ Stimmen der Zeit, 2000. január, 3–17.

² Gisbert Greshake: *Der dreieine Gott*. Herder, 1997, 419–430.

Ezért az egyházi közösségen belül törvényesen léteznek részegyházak, amelyek saját hagyományaikat követik” (LG 13).

Párbeszéd más világvallásokkal

A helyi egyházak sajátosságának és az egyes kultúrkörökben kialakítandó új teológiai megfogalmazásoknak szükségességét a zsinat utáni pápai dokumentumok is hangoztatják. Mégis, még sok a tennivaló. Erre az 1998-ban tartott ázsiai püspöki konferenciákon elhangzottak mutattak rá. Nagyon sok püspök hangoztatta az alaposabb inkulturáció és a más vallásokkal való párbeszéd szükségességét, ami azt mutatja, hogy e téren még hiányosságok vannak. Idézzük San Kuo-Hszi jezsuita bíboros érsek szavait, aki a szinóduson felolvasott relációjában többek között a következőket mondotta: „Az egyháznak mélyen szántó dialógust kell kezdeményeznie Ázsia kultúráival és más vallásaival, és a teológia, liturgia és lelkiség terén valóságosan inkulturálttá kell lennie, hogy Jézus Krisztus üzenetét Ázsiában élhesse és hirdethesse... A más vallások követőivel folytatott teológiai és misszionáriusi dialógus megkívánja, hogy ne veszítsük szem elől Ázsia kulturális és vallási hátterét és vallási beszédmódját... A valóságos dialógus által az egyház Ázsiában fel fogja fedezni a más vallásokkal és bölcséleti hagyományokkal közös vallási értékeket, például az isteni akarat központi szerepét (iszlám), az elmélkedést, szemlélődést, az önakaratról való lemondást és az erőszakmentességet (hinduisták), a világtól való távolságtartást és az együtt érző irgalmat (buddhisták), a gyermeki áhítatot és humanitárius érzelmet (konfuciánusok), az egyszerűséget és alázat (taoisták), a természet iránti tiszteletet (hagyományos vallások követői). Az egyház most először találkozik komolyan más évszázados vallásokkal. A vallások közötti dialógus tiszteletteljes és őszinte találkozást jelent, amelyben a résztvevők igyekeznek egymást megismerni, egymástól tanulni és egymást gazdagítani. Az inkulturáció az a folyamat, amelyben a keresztény hit a keleti kultúrákba beletestessül, és amelyben a népek bölcséletének, művészetének és lelkiségének különböző elemeit annyiban veszi át, tisztítja és nemesíti meg, amennyiben ezek az Evangélium értékeivel összeegyeztethetők.”³

A Dominus Iesus kezdetű nyilatkozat a világvallásokról

A Hittani Kongregációnak 2000-ben kiadott *Dominus Iesus* kezdetű nyilatkozata 7. pontjában szembeállítja ugyan a kinyilatkoztatáson alapuló „teológiai hitet” és más vallásoknak azon elgondolásait, „amelyek az emberi bölcsességnek és törekvéseknek azokat az emberi kincseit foglalják magukban, amelyeket az igazságot kereső ember fogalmazott meg és követett Istennel és az Abszolútummal való viszonyában”, de más pontjaiban (2, 6, 8, 12, 14, 20, 22) helyesen elismeri, hogy Jézus Krisztus üdvözítő működése a Szentlélekkel együtt és azon keresztül kiterjed az egyház látható határain túl az egész emberiségre, és hogy a Szentlélek „a megtestesült Fiú üdvözítő hatását aktualizálja minden nép életében” (12). Ebből az következik, hogy más vallások tanaiban és viselkedésmódjaiban is megtalálhatjuk a Szentlélek nyomait, és – párbeszédet folytatva – sokat tanulhatunk tőlük.

4. Ökumenizmus

A II. Vatikáni zsinat óta a katolikus egyház visszavonhatatlanul rálépett az ökumenizmus útjára. A zsinat így fogalmaz: „Azokkal a megkereszteltekkel, akik a keresztény nevet viselik, de nem vallják a teljes hitet, vagy nem őrzik a teljes közösséget Péter utódja alatt, az egyház sokféle kapcsolatban tudja magát. Vannak ugyanis sokan, akik a Szentírást a hit és az élet szabályaként tisztelik, és őszinte vallásos buzgóságot tanúsítanak, akik szerető szívvel hisznek Istenben, a mindenható Atyában és Krisztusban, Isten üdvözítő Fiában, meg is

³ L'Osservatore Romano, német kiadás, 1998, n° 21, 22.

keresztelkednek – és ez összeköti őket Krisztussal –, sőt elismernek és elfogadnak más szentségeket is a maguk egyházaiban vagy egyházi közösségeiben. Többeknek közülük püspöksége is van, megülik az Eucharisziát, és ápolják a tiszteletet az Istenszülő Szűz iránt. Mindezekhez járul az imádság és más lelki javak közössége, sőt bizonyos összeköttetés a Szentlélekben, aki adományai és kegyelmei által bennük is munkálkodik megszentelő erejével, és többeket közülük vérük ontásáig megerősített” (LG 15). A nem katolikus keresztényekről is mondja a zsinat, „hogyan különböző módokon az Isten népének katolikus egységébe tartoznak”, bár – a katolikus felfogás szerint – nem „épülnek be teljesen (*plene*) az egyház közösségébe” (LG 13,14).

Pápai megnyilatkozások

A zsinat után az egyház egységének helyreállítására irányuló törekvés nagy lépésekkel haladt előre. II. János Pál pápa több enciklikában szorgalmazta ezt az egységet, és a többi keresztény felekezet vezetőivel és híveivel való baráti találkozásai sokat segítettek az ökumenikus légkör megteremtésében. Nagyon sokat segített a pápa nevezetes bűnvallomása, amelyben a vélt igazság érdekében általunk elkövetett erőszakoskodásokért bocsánatot kért. Magyarországon a gályarabságra ítélt protestáns lelkészek emlékoszlopánál Debrecenben tett imája és tisztelgése nagy visszhangot keltett.

Az ökumenizmus terén rendkívül öröndetes események voltak VI. Pál pápának és II. János Pál pápának hitvallásai, amelyeket a monofizitának mondott kopt pátriárkákkal és a nesztoriánusnak mondott asszír egyház pátriárkájával közösen írtak alá és tettek közzé. Ezek a hitvallások kimondják, hogy a régi viták bölcséleti fogalmak eltérő magyarázataiból és félreértésekből származtak, és hogy most már közösen tudjuk megvallani Jézus Krisztusba, Isten Fiába és Mária Fiába vetett hitünket. Ugyancsak igen öröndetes esemény volt 1999. október 31-én a megigazulásról szóló közös nyilatkozat aláírása, amelyet a Lutheránus Világszövetség vezetői és a katolikus egyház hivatalos képviselői írtak alá Augsburgban. Ez a közös nyilatkozat valóban mérföldkő volt az ökumenizmus útján.

„Egyházak” – „egyházi közösségek”

Ezek után az öröndetes események után meg kell emlékeznünk arról, hogy a Hittani Kongregációnak *Dominus Iesus* kezdetű nyilatkozata a *Lumen gentium* 8. pontjára való hivatkozással csak az érvényes püspökséggel és papsággal rendelkező egyházakat (tehát az ortodox és keleti egyházakat) ismeri el „egyháznak”, az ilyenekkel nem rendelkező közösségeket (vagyis a protestáns közösségek nagy részét) pedig nem tekinti „szoros értelemben vett (*sensu proprio*) egyházaknak”, hanem csak „egyházi közösségeknek” (*communitates ecclesiales*) (17. pont). Ez a kijelentés nagy felháborodást keltett a protestáns keresztények között, és lelohasztotta az ökumenizmus iránti lelkesedést.

Az *ekklesia* (egyház) szó a Szentírásban sokféle értelemben szerepel. Jelenti az egy egyetemes egyházat (például az Efezusi levélben), de jelenti a helyi egyházakat is (például az Apostolok cselekedeteiben és a Korintusi levélben). A II. Vatikáni zsinat a nyugati egyházszakadás következtében született közösségeket „egyházaknak és egyházi közösségeknek” nevezi (UR 19), de szándékosan nem határozta meg, hogy mely közösségek mondhatók „egyházaknak” és melyek „egyházi közösségeknek”. Erre vonatkozólag a zsinat résztvevői között eltérő nézetek léteztek. A Hittani Kongregáció nyilatkozata, amelyben az érvényes püspökséget és Eucharisziát teszi meg az „egyház” elnevezés feltételévé nyilvánvalóan *Sprachregelung* (szóhasználat-meghatározás), amely azonban gyakorlatilag kivihetetlen. Hogyan beszélhetnénk például itt Magyarországon „történelmi egyházakról és történelmi egyházi közösségekről”? Minden ilyen szóhasználatot a reformátusok és evangélikusok sértésnek vennének. Másokat azzal a megnevezéssel kell illetni, amelyet maguk használnak. Ha ezt nem tesszük, akkor például a keleti egyházak kezdhethetnek

megtagadni tőlünk „a katolikus egyház” elnevezést mondván, hogy a valóságban nem vagyunk „katolikusok”, vagyis „egyetemesek”. Hasonlít a Hittani Kongregációnak e rendelkezése a XII. Piusz pápa idejében kiadott rendelkezéshez, amely azt parancsolta, hogy az ortodox egyházakat ne nevezzük „ortodoxnak”, mert hiszen nem teljesen igazhitűek (ez az ortodox szó jelentése), és ha mégis használnunk kell ezt az elnevezést, tegyük idézőjelbe. Ez persze az ortodox keresztények állandó megsértése lett volna, és nem is jött szokásba.

Charta Oecumenica

A Hittani Kongregáció fenti rendelkezése után újra egy örömdetes ökumenikus esemény történt: az európai *Charta Oecumenica* aláírása Strasbourgban, amely újra megfogalmazza az egy egységes egyház iránti elkötelezettséget és a minden térre kiterjedő testvéri együttműködést. Ebben a Chartában természetesen mind a katolikus, mind a nem katolikus egyházakat „egyháznak” nevezik.

A keleti egyházakkal való egyesülést II. János Pál nagyon szorgalmazza, de itt is egy zsinat utáni esemény újabb nehézségeket okozott. A katolikus egyházzal egyesült keleti egyházak számára megalkotott Egyházi Törvénykönyv kihirdetéséről van szó. A keleti egyházaknak soha nem volt ilyen egységes törvénykönyve. A most megalkotott törvénykönyv túlnyomó része a latin egyház számára készült új Egyházi Törvénykönyvvel szinte azonos. Nehezen hihető, hogy az ortodox egyházak valamikor is készen lennének ennek a Törvénykönyvnek az elfogadására.

Az ökumenizmus tehát a zsinat utáni negyven évben halad ugyan, de dőcögösen. Az irány mégis egyértelműen pozitív, és óriási a különbség a zsinat előtti és a zsinat utáni helyzet között. A zökkenők ellenére, a megkezdett úton tovább kell haladni.

5. A szegények iránti elkötelezettség

A II. Vatikáni zsinat *Gaudium et spes* kezdetű konstitúciója a következő szavakkal kezdődik: „Az öröm és remény, a gyász és szorongás, mely a mai emberekben, főként a szegényekben és szorongatást szenvedőkben él, Krisztus tanítványainak is öröme és reménye, gyásza és szorongása, és nincs olyan igazán emberi dolog, amely visszhangra nem találna szívükben” (GS 1). A zsinaton az egyház egyértelműen elkötelezte magát a szegények pártján. A *Gaudium et spes* számos bátor szövegben (például minden hátrányos megkülönböztetés elvetése, földosztás, a földi javak egyetemes rendeltetése stb.) kiállt a szegények mellett. Az evangéliumhirdetés, közösségalkotás és imádság mellett az egyház negyedik lényeges tevékenységeként megfogalmazást nyert a diakónia, a társadalomnak, főképp a társadalom szegényeinek önzetlen szolgálata.

Felszabadítás teológiája

Hogy állunk e téren a zsinat után? A zsinat egyik fontos gyümölcse a dél-amerikai *Felszabadítás teológiája*. Ez az első nem-európai teológia, amely a zsinatnak az inkulturációra való buzdításából született. Ennek a teológiának voltak túlkapásai is, de alapvető tételei széles elismerésre találtak az egyházban, Dél-Amerikán kívül is. Sok szerzetesrend és sok világi tette magáévá a szegények melletti elsőrendű elkötelezettség elvét. Ennek eredményeként például a jezsuita rendnek számos tagját gyilkoltak le, mert tevékenyen a szegények pártjára álltak. Romero érsek mellett a San Salvador-i katolikus egyetem öt jezsuita tanárának legyilkolása különösen nagy visszhangot keltett a világban, és nem volt hatástalan.

Mindazonáltal még sokat kell tennie a katolikus egyháznak, hogy a szegények igazán saját szószólójuknak tekintsék. Még bizony hangosabban panaszoljuk saját sérelmeinket, mint a szegényeken esett sérelmeket.

6. Az életszentségre szóló egyetemes meghívás

A II. Vatikáni zsinat nagy újdonsága annak felfedezése, hogy minden keresztény hívő hivatott a tökélességre. Idézzük a zsinat szavait: „Az Úr Jézus minden tanítványát együttesen és egyenként meghívta az életszentségre: »Legyetek tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes« (Mt 5,48). Mindegyikükre elküldte ugyanis a Szentlelket, aki belülről arra indítja őket, hogy szeressék Istent teljes szívükből, teljes lelkükből, teljes elméjükkel és minden erejükkel, és úgy szeressék egymást, ahogyan Krisztus szerette őket... Tehát bármilyen rendű és rangú keresztény hivatott a keresztény élet teljességére és a tökéletes szeretetre» (LG 40). Az ókorban, és főleg a középkorban, csak a szüzességben élőket, elsősorban a szerzeteseket tekintették a keresztény tökéletességre törekvőknek. Ezt a szemléletet a zsinat, nagyon helyesen, megváltoztatta. Jézus minden tanítványa meg van hívva arra, hogy a tökéletes szeretetre törekedjen.

Az egyházba való teljes beépülés

Érdemes figyelni arra, hogy miként határozza meg a *Lumen gentium* az egyház közösségébe való teljes beépülést: „Az egyház közösségébe azok épülnek be teljesen, akik *Krisztus Lelkét bírva* (kiemelés tőlem) az egyház egész berendezését és az üdvösség minden eszközét benne elfogadják, és látható közösségben – a hitvallás, a szentségek, az egyházkormányzat és az egyházi közösség köteleivel – kapcsolódnak Krisztushoz, aki egyházát a pápa és a püspökök által kormányozza» (LG 14). Tehát a zsinat nemcsak külső elemeket (hallható hitvallás, látható szentségek stb.) követel meg az egyház közösségébe való teljes beépüléshez, hanem egy belső, láthatatlan elemet is, vagyis a Szentlélek birtoklását, más szóval a megszentelő kegyelem állapotában való létet. Bármennyire tartozik is valaki külsőleg az egyházhoz, ha nincs benne a Szentlélek által éltetett szeretet, az egyházhoz tartozik ugyan (mert a bűnösök is tagjai az egyháznak), de semmiképpen sem teljesen. Hiányzik benne a Krisztus Testéhez való tartozás legfontosabb eleme.

Az Egyházi Törvénykönyv az egyházba való teljes beépülésről

Hogy állunk a zsinat után ezzel a ponttal? Sajnálatos, hogy a zsinat fenti szövegét idézve az Egyházi Törvénykönyv így határozza meg az egyházba való teljes beépülést: „Ezen a földön azok a megkeresztelték vannak benne teljesen a katolikus egyház közösségében, akik annak látható szervezetében kapcsolódnak Krisztushoz, mégpedig a hitvallás, a szentségek és az egyházkormányzat köteleivel» (CIC 205). Kimaradt tehát a „Szentlélek birtoklásának» említése. Igaz, ez a belső elem jogilag nem ellenőrizhető. De mégis kár volt kihagyni ezt az igen fontos elemet, mert ennek kifejezett megemlézése egyezett volna II. János Pál pápának az új törvénykönyvet kihirdető rendelkezésének következő szavaival: „Nyilvánvaló, hogy a törvénykönyv célja egyáltalán nem az, hogy az egyház életében a krisztushívők hitét, a kegyelmet, a karizmákat és különösen a szeretetet helyettesítse. Éppen ellenkezőleg, a törvénykönyv inkább arra törekszik, hogy olyan rendet hozzon létre az egyházi társadalomban, amely a szeretetnek, a kegyelemnek, a karizmának biztosítja a főszerepet (*praecipuas tribuens partes*), és egyszersmind megkönnyíti rendezett fejlődésüket mind az egyházi társadalom, mind a hozzá tartozó egyes emberek életében».

A világiak életszentsége

Az Egyházi Törvénykönyvnek ez a baklövése talán nem olyan vészes. Tegyük föl inkább a kérdést: Jobban törekednek-e az Isten népének tagjai az életszentségre, a szeretet tökéletességére a zsinat óta? Erre a kérdésre nagyon nehéz felelni, pedig az erre adott felelet lenne a legfontosabb a zsinat hatásának megítéléséhez. Kétségtelen, hogy a zsinat után az

úgynevezett „gyakorló keresztények” száma csökkent a fejlett országokban. Jóval kevesebben járnak rendszeresen misére, kevesebben gyónnak, kevesebben járnak hittanra, kevesebben követik az egyház erkölcsi tanítását, főképpen a szexualitás terén. Sok egyházi parancs és tilalom (pénteki böjt, tiltott könyvek jegyzéke, eucharisztikus böjt stb.) vagy megszűnt, vagy nagyon megenyhült. Igaza lenne tehát azoknak, akik a zsinatot okolják a katolikus hívők elvilágiasodásáért?

Nem hiszem, hogy igazuk lenne. Az éppen említett jelenségek mellett ugyanis találunk rendkívül öröndetes jelenségeket is a zsinat utáni egyház életében. Szeretetteljesebb lett sok keresztény, jobban törődünk a szegényekkel, jobban küzdünk az igazságosságért és az elnyomottak felszabadításáért, jobban harcolunk a hátrányos megkülönböztetések ellen. Az ifjúsági világtalálkozók lelkes fiataljainak milliói, a nagy zarándokhelyek tömegei, az elkötelezett laikusok áldozatos, buzgó tevékenysége nagyon is mutatja, hogy a Szentlélek most is működik Isten népében.

A világegyház jövője a zsinat szellemében

Kétségtelen, hogy az utóbbi évtizedekben a katolikus egyház súlypontja áthelyeződött Latin-Amerikába, Afrikába és Ázsiába. Ma már a katolikusok többsége ezekben az országokban él, és többfelé (például Dél-Koreában és Afrika egyes országaiban) rohamosan növekszik a katolikusok száma. A még mindig kommunista elnyomás alatt szenvedő Kínai Népköztársaságban és Vietnámban is nagyon öröndetesen és hőiesen fejlődik a kereszténység.

Sajnálatos a papi és szerzetesi hivatások csökkenése, de ezt részben pótolja a világi lelkeségi mozgalmak virágzása.

Végeredményben tehát csak Isten tudja megvonni a mérleget. Az pedig biztos, hogy az egyház legfőbb egyetemes gyülekezetére és az azt beindító és végrehajtó pápákra hallgatni akaró katolikus keresztény nem fordulhat a zsinat által megrajzolt út ellen. Yves Congar, a neves domonkos teológus, aki a zsinat előtt rengeteget szenvedett igazságtalanul az akkori maradi egyházi vezetőség részéről, a zsinat alatt Rómából a következőket írta barátainak: „A zsinat előtt is hittem, hogy benne működni fog a Szentlélek. Most, a zsinaton részt véve, nemcsak hiszem, hanem tudom és tapasztalom, hogy a Szentlélek itt működik”. Iréneusz mondta: „A Szentlélek mindig fiatal, és időnként megfiatalítja azt az edényt, amelyben lakozik, az egyházat.” Ezt tette most is a Lélek. Hallgassunk tehát a szavára.